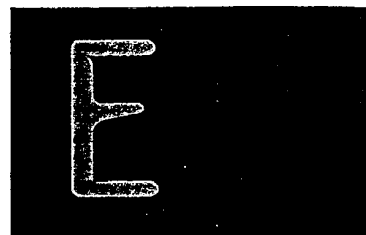

Maite Garaigordobil

**EHUko Psikologia Fakultateko
irakaslea**

**“ Egindako ebaluazioetan ikusi
dugu jolas kooperatiboak
lantzeak eragin positiboa duela
alderdi sozialean, emozionalean
eta kognitiboan ”**

Maite Garaigordobil

“ Hori da jolas kooperatiboen funtsa; laguntza ematea eta jasotzea taldeko helburu komunetara iristeko. Komunikazioa, kohesioa eta konfiantza bultzatzen dituzten jolasak dira eta oinarrian duten ideia da elkar onartzea, laguntzea eta gauzak partekatzea elkarrekin jolastuz eta sortuz

”

EHUko Psikologia Fakultatean 20 urte daromatza irakasle lanetan Maite Garaigordobilek eta beste hainbeste jolas kooperatiboen munduan murgildurik. 1992. urtean aurkeztu zuen gai horren inguruko doktorego tesia eta bi urte beranduago EHUk doktorego tesiei ematen dien sari berezia jaso zuen bere lanak izan zuen eragin sozialagatik eta zabalpenagatik. Gerostik sormenezko jolas kooperatiboak garatzeko hainbat programa landu ditu eta horiek ere sariak eta aipamenak jaso dituzte: 8-10 urteko haurrentzako programak Hezkuntza eta Kultura Ministeritzak ematen duen Ikerketa eta Berrikuntza Pedagogikoko Sari Nazionalako 1. saria jaso zuen eta nerabeen programak 3. saria.

Berak gertutik eta ondo ezagutzen duen mundu hau erakutsi digu Maitek hitzen jolasean murgildurik. Sormenezko jolas kooperatiboen ezaugarriak, funtzioak, helburuak, burututako esperientziak eta lortutako emaitzak azaleratu dizkigu.

Zer ulertu behar dugu jolas kooperatiboez hitz egiten dugunean? Zer dira jolas kooperatiboak?

Helburu komuna lortzeko asmoz, ematean eta jasotzean oinarritzen diren jolasak dira. Hori da jolas kooperatiboen funtsa; laguntza ematea eta jasotzea taldeko helburu komunetara iristeko. Komunikazioa, kohesioa eta konfiantza bultzatzen dituzten jolasak dira eta oinarrian duten ideia da elkar onartzea, laguntzea eta gauzak partekatzea elkarrekin jolastuz eta sortuz.

Nik jolas kooperatiboak eta sormen jolasak batu egiten ditut, bi kontzeptuak integratu ditut nire programetan. Hau da, jolas kooperatiboek lankidetzarako beharrezkoak diren harremanak egituratzen dituzte eta pixka bat itxiak dira; sormen jolasak, aldiz, irekiagoak dira, parte-hartzailearen irudimena, egituratzeko modua eta abar sartzeko aukera ematen dute.

Noizkoak dira jolas kooperatiboen lehen erreferentziak?

Nik jasotako lehen erreferentziak 70eko hamarkadakoak dira, Terry Orlick Kanadako Ontario Unibertsitateko irakaslearen lanak, hain zuzen ere. Haurrek, nerabeek eta helduek modu ez kooperatiboan jolastea bultzatu zuen Orlickek.

De-na dela, normale-an kultura batean egiten diren jolasak kultura horren isla izaten dira eta Orlicken aurretik ere jolas kooperatiboen hainbat esperientzia bazeuden; esate baterako, inuiten kulturean, Txinako hainbat herritan, Ameriketako indiar tribuetan eta abar. Haurrek ikusten duten hartara jolasten dute; harreman kooperatiboetan egituraturako helduen gizarte bat ikusten badute, haurrek interakzio egitura horiek erabiliko dituzten euren jolasetan; aldiz, konpetitibitatea ikusten badute, euren artean lehiatuko dira. Beraz, jolas kooperatiboen jatorria bere kideen arteko harremanak kooperatiboak diren gizarteetan koka dezakegu.

Orlicken esperientzia aitzindariez gain, badira geografikoki gertuagoko beste batzuk ere: Cascón, Bantulá, Martín, Beristain edota SEDUPAZ kolektibokoak. Proposatzen dituzten ekintzen interesa aipagarria da, baina oso gutxitan egituratzen dituzte sistematikoki eta ez dute ebaluatzen haurren garapenean duten eragina.

Nola sartu zinen zu mundu hone-tan?

80ko harmakadan hasi nintzen haurren jolasak aztertzen. Psikologian lizentziatu berria nintzen eta jolasen mintegi batean parte hartzen nuen. Horrez gain, arazo psikologikoak zituzten haurrekin terapia tresna bezala jolasa erabiltzen zuen terapeutatalde batekin kolaboratzen hasi nintzen. Esperientzia bi horiek jolasen mundu zabalera hurbildu ninduten.

Mundu horretan biltzen eta islatzen da haurraren izate osoa eta horrek bete du nire zeregin profesionala azken 20 urteotan.

Urte hauetan zehar jolas kooperatiboen eta sormenezkoen hainbat programa diseinatu ditut Haur, Lehen eta Bigarren Hezkuntzako neska-mutilentzat programen aplikazio eta ebaluazio metodologiak zehaztuz. Psikologia eta hezkuntzako hainbat profesionali eta ikastetxeetako irakasle eta psikologoei esker programa horiek martxan jarri ahal izan ditugu eta haur zein nerabeen garapenean dituzten eragin positiboak baieztatu ere bai.

Zertarako balio dute jolas kooperatiboak?

Jolas kooperatiboak eta sormenezkoen programek hiru funtzio nagusi dituzte. Lehenengoa prebentzioa da, zeren sozializazio arazoak aurreikus baitaitezke jolasen bitartez. Bigarren funtzioa haurren garapen soziala, emozionala eta sormena bultzatzea da. Eta hirugarren funtzioa terapeutikoa da, garapen arazoak dituzten haurren integrazio sozialari eta oreka emozionalari laguntzen baitiote.

Zehatzago esanda, jolas kooperatiboak haurrei besteak kontuan hartzen erakusten diete, helburu komunak lortzeko laguntza ematen eta jasotzen, besteekin laguntza eta lankidetzaren harremanak edukitzen... Horregatik guztiagatik garapen integrala bultzatzeko erabil daitezke bai hezkuntza formalean eta bai ez formalean, eta baita arazo klinikoak eta terapeutikoak dituzten haurrei laguntzeko ere.

Zein ezaugarri bereizten ditu sormenezko jolas kooperatiboak beste jolasetatik?

Sormenezko jolas kooperatiboek bost ezaugarri dituztela esan daiteke.

1.- Partaidetza: jolas hauetan taldeko guztiek parte hartzen dute, inoiz ez da inor kanporatzen eta ez dago ez irabazlerik ez galtzailerik. Jolasen xe-

dea da helburu komunak lortzen laguntzea, eta horretarako partaide bakoitzak beharrezkoa den zeregin bat du taldearen barruan.

2.- Komunikazioa: jolas guztiek talde barruko komunikazio prozesuak egituratzen dituzte. Haurrek entzun, hitz egin, erabakiak hartu, negoziatu... egin behar dute. Horrek guztiak elkarren arteko komunikazioa (ahozkoa nahiz ez ahozkoa) bultzatzen du, entzuketara aktiboko ohiturak bultzatzen ditu, entzuten eta besteek esaten dutena kontuan hartzen ikasten dute, elkarriketarako gaitasuna garatzen laguntzen du, komunikazio zirkularra eta bi norabidetakoa sortzen da...

3.- Lankidetzaren: hau izango litzateke elementurik nagusia. Jolasak bultzatzen duten dinamikak parte-hartzaileak elkarri laguntzera bideratzen ditu baldin eta helburu komuna lortu nahi badute. Hau da, denek parte hartzen ez badute ez dute helburua lortzen.

4.- Fikzioa eta sormena: jolas askotan sugea, trenak, kanpaiak "izango bagina bezala" jolasten da. Irudikatu egin behar da eta horregatik elkarre-

Maite Garaigordobil

“ Jolas kooperatiboen eta sormenezkoen programek hiru funtzio nagusi dituzte. Lehenengoa prebentzioa da, zeren sozializazio arazoak aurreikus baitaitezke jolasen bitartez. Bigarren funtzioa haurren garapen soziala, emozionala eta sormena bultzatzea da. Eta hirugarren funtzioa terapeutikoa da, garapen arazoak dituzten haurren integrazio sozialari eta oreka emozionalari laguntzen baitiote ”

kin sortzera eta asmatzera bultzatzen dute jolasek.

5.- Dibertsioa: esperientzia horiekin haurrek lagunartean, positiboki eta modu eraikitzailean ondo pasa dezaten nahi da. Jolas horiekin hainbat gauza ikas ditzaten saiatzen gara (laguntza harremanak edukitzen, kooperazio gaitasuna garatzen, enpatia gaitasuna garatzen...), baina baita dibertitzen ere, balio dezatela ondo pasatzeko ere.

Jolas kooperatiboak gelan lantzeko hainbat programa egituratu dituzu. Zertan oinarritzen dira programa horiek?

Jolas kooperatiboen eta sormenezkoen programak adin desberdinetara egokitutako jolasen esperientzia sistematizatuak dira, ezarpen metodologia zehatza dutenak eta oinarri teoriko komuna.

Programen oinarri teorikoa hiru ikerketa ildotatik ateratako ondorioetan oinarritzen da. Lehenengo ikerketa ildoak haur jolasen inguruan egindako ikerketek osatzen dute eta jolasa giza garapenerako ezinbesteko ekin-tza dela diote. Bigarren ikerketa ildoak gizartearen aldeko portaerak aztertzen ditu eta heziketa testuinguruan konpetitzeko partez kooperatzen irakasteak garapen pertsonal eta sozia-

lerako onurak dituela ondorioztatu da. Azkenik, hirugarren ildoak giza sormena aztertzen du eta sormenaren lanketarako egokiak direla dio.

Oinarri horietatik abiatuta osatu ditut gelan lantzeko programak, bai Haur Hezkuntzarako eta baita Lehen eta Bigarren Hezkuntzarako ere.

Zer eta nola egiten da programa horiekin gela barruan?

Hasteko bi haur talde hartzen dira: batek jolas kooperatiboen programak lantzen ditu eta besteak ez, eta bukaerari bi taldeen arteko konparazioak egiten dira ondorioak atera ahal izateko. Bigarren taldeari kontrol taldea deritzo.

Lehendabizi test edo proba batzuk egiten zaizkie guztiei beraien garapen emozionala, soziala, sormenezkoa... neurtzeko.

Jarriaian haur talde bat programa lantzen hasten da modu sistematikoan, hau da, astero-astero jolas kooperatiboko saioak egiten dituzte. Saioen iraupena desberdina da adinaren arabera: Haur Hezkuntzan ordu erdiko saioa egiten dute, Lehen Hezkuntzako 1. eta 2. zikloan ordu eta erdikoa eta Lehen Hezkuntzako 3. zikloan eta Bigarren Hezkuntzan astean bi ordu. Aipatu saioak eskola ordutegiaren barruan ordu finko batzuk dituzte ikas-

turte osoan zehar. Askotan Plastika edo Etika ikasgaien orduak hartzen dira.

Haurek sistematikoki jolasten dute ikasturte osoan zehar ezarri dugun metodologia jarraituz. Jolasen bitartez bi kontzeptu bateratzen ditugu: etika eta estetika. Etikaren arloan laguntzeko ekintzak, kooperazioa, enpatia... lantzen dira; eta estetikaren ikuspegitik sentsibiltate artistikoa, hitzeko sormena hizkuntzaren bitartez, sormen grafikoa, eraikitzeko sormena, sormen dramatikoa...

Ekainean berriz ebaluazioa egiten da hasierako aldagai berak neurtzeko eta bi taldeen arteko konparaketak egiten dira.

Nolako egitura du saio bakoltzak?

Normalean saioak soinketa edo psikomotritzitate gelan egiten dira taldeko ekintzak egin ahal izateko, salto egiteko, korrika ibiltzeko...

Saio hasieran irekiera fasea deritzona egiten da. Irakasleak jolas kooperatiboak zer diren gogorarazten du eta helburuak aipatzen ditu: lagunak egitea, dibertitzea, laguntzen ikastea, partekatzen eta elkarrekin lan egiten ikastea, sortzaileak izatea... Espe-rirentziaren helburuak transmititzen zaizkie lehen saioetan eta hiruzpalau saioen ondoren beraiek gogoratzen dituzte.

Ondoren jolasak egiten dira. Irakasleak jolasaren arauak azaltzen ditu lehendabizi eta gero jolasa egiten da. Saio bakoitzean bi edo hiru jolas egiten dira.

Jarraian eztabaida edo hausnarke-

ta dator. Jolasa bukatu ondoren gertatu dena komentatzen da. Adibidez, elkarrekin zerbait eraiki baldin badute zer produktu atera den adierazten da, zein gustatzen zaien gehien, zein diren orijinalenak... Interakzio ikuspegitik taldean gertatu dena ere komentatzen da: denen ideiak aintzat hartu diren edo ez, ekintza burutzerakoan denek parte hartu duten edo ez, arazoak edo gatazkak egon diren edo ez, egon badira nolakoak... Azken finean, interakzioa, ekintzaren bilakaera eta produktuak aztertzen dira.

Horren ondoren itxiera fasea dator. Saioan eduki diren sentimenduak komentatzen dira, zer plazer sortu dieten, aurreko fasean agertu ez diren arazoak aztertzen dira, gustura egon diren edo ez... Eta saioa horrekin bukatzen da.

Nolakoak dira jolasak?

Hainbat jolas mota daude: aurkezpen jolasak, ahozko nahiz ez ahozko komunikazio jolasak, talde kohesio-ko jolasak, laguntza jolasak, konfiantza jolasak, lankidetzak jolasak, adierazpen emozionalen jolas kooperatiboak, sormenezko jolas kooperatiboak...

Emazkiguzu jolasen adibide batzuk.

Adibidez, talde kohesio-ko jolas bat txiklearena da. Bakoitza txikle zati bat da eta gelan saltoka ibiltzen da hanka biak elkarturik eta ñam-ñam esanez. Txikle zatitxo batek beste bat ukitzen badu elkartu egiten dira, azkenean denek txikle handi bat osatu arte. Jolas hau saioaren hasieran taldearen kohesioa indartzeko da. Haur bakoitzak taldeko partaide sentitu behar du. Bakoitzak laguntza eman eta jaso egiten du helburu komun bat lortzeko; txikle handi bat osatzeko, alegia.

Hondarrezko zakutxoaren jolasa laguntza jolasa da. Bakoitzak buruan hondarrezko zakutxo bat dauka eta gelan ibiliz doa. Zakutxoaren erortzen zaiona izoztuta gelditzen da eta beste lagun bat izoztuta dagoela konturatu

eta laguntzera joan arte mugitu barik egon behar du. Laguntzera doanak berriro zakutxo buru gainean jartzen dio eta otera mugitzen hasten da. Jolas honen interpretazioa honakoa da: ikusi egin behar dute nork behar duen laguntza, hots, zein dagoen izoztuta. Ondoren, laguntzeko jarrera eduki behar dute gerturatu eta zakutxo jaritzeko. Horrez gain, lagundu bitartean zakutxo eror dakioko laguntzen ari denari, hau da, izoztuta gera daiteke; beraz, kontuz ibili behar du.

Hitzen bazarra izeneko jolasa lankidetzak jolasa da. Bost hurreko taldea egiten da eta bakoitzari kartazal bat ematen zaio barruan bost hitzekin. Denen artean 25 hitz dituzte eta bost esaldi osatu behar dituzte, hitzik soberan gelditu gabe. Esaldiak osatzeko beharrezkoa dute beren hitzak lagunei ematea eta haienak jasotzea. Jolas hau hitzak hartu eta ematean datza, laguntza hartu eta jaso behar dute helburu komuna lortzeko.

Ahozko komunikazio-ko jolas bat ipuina osatzeara da. Bakoitzak ipuin zatitxo bat kontatu behar du, bat besteari jarraian eta azkenean ipuina osatu. Pertsona bakar batek

Maite Garaigordobil

E

“ Batzuetan, nahiz
eta gutxitan izan,
irakasle batzuk
pentsatzen dute gizarte
konpetitibo batean bizi
garenez ikasleei
lehiatzen erakutsi
behar zaiela. Hori
sinesten duenak hobe
du programa hauek
martxan ez jartzea,
kontraesanean eroriko
baita; ezin da
psikomotrizitate gelan
jolas kooperatiboak
egin eta gero
Matematika edo
Gaztelania
irakasterakoan
harreman konpetitiboak
erakutsi ”

kontatutako ipuin batek bezala gelditu behar du. Beraz, haurrek adi egon behar dute aurrekoek esaten dutena entzunez. Horrela, besteei entzuten ikasten dute.

Ahozkoa ez den komunikazio jolas bat animalien bikoteak osatzearena da. Bakoitzari animalia bat dela esaten zaio eta animalia bakoitzeko bi pertsona egongo dira. Guztiei begiak estaltzen zaizkie eta bakoitza bere animalia hotsa egiten hasten da bere bikotea bilatu arte. Jolas honek entzumen aktiboko jarrera bultzatzen du; haurrek adi egon behar dute besteek esaten dutena entzuteko.

Sormenezko jolasen artean ere sormen mota desberdinak lantzen dituztenak erabiliko dituzue.

Bai, hala da, horien artean ere asko daude. Esateko baterako, objektu batek izan ditzakeen erabilpen posible eta ezohikoak zerrendatzea. Adibidez, zertarako balio du adreilu batek? Beste jolas bat da egoera hipotetiko irrealen aurrean galderak planteatu eta bururatzeko erantzunak ematea: zer gertatuko litzateke animaliek hitz egiteko gaitasun izango balute? Jolas horietan denek proposatu behar dituzte ideiak, oso garrantzitsua da hori.

Marraskien bidezko sormenezko jolas bat kartulina batean bost puntu marraztu eta horiek kontuan harturik irudi bat egitea izan liteke.

Osagarrien jolasaren bitartez, bestalde, sormen dramatikoak lantzen da, hots, gorputza. Lerro batean pertsonaia daude eta beste lerroan osagarriak. Pertsonaia bat txirrindularia izan daiteke eta erdira atera eta bizikletan dabilela antzetzten du. Bigarren lerroko osagarri bat bizikleta izango da eta erdira atera eta biek antzetzten dute.

Nolako emaitzak atera dituzue orain arte egindako esperientziatik?

Ikastetxe publiko zein pribatuetan, eta herri nahiz hirietako eskoletan ezarri ditugu programak. Ebaluazioetan ikusten denez eragingarriak izan dira eta estatistikoki frogatuta daude, gainera.

Esate baterako, sozializazioa errazten duten zenbait portaera ugartzen dira jolas kooperatiboak landu ondoren: lidergo jarrera, alaitasuna besteekiko harremanetan, laguntza edo sentsibiltate portaerak, sozializazio arauetako errespetua, bulkadaren autokontrola... Bestalde, hainbat

portaera negatibo gutxitu egiten dira: agresibitatea, geldotasuna, uzkurtasuna, antsietatea, lotsa...

Era berean, kooperazio gaitasuna ere handitu egiten da eta kooperazioa errazteko jarrerak ere bai. Adibidez, jolas kooperatiboak landutako haurrek denbora gutxiago behar izaten dute taldean elkarrekin ekintza bat egiteko eta errazago elkartrukutzen dituzte piezak, gutxiago kostatzen zaie laguntza eskatzea...

Adimen intelektualean ere aldaketa esanguratsuak antzematen dira. Izan ere, jolas kooperatiboak egiteak garapen sozialean ez ezik maila intelektualean ere eragina duela ikusi dugu.

Beraz, egindako ebaluazioetan ikusi dugu jolas kooperatiboak lantzeak eragina duela alderdi sozialean, emozionalean eta kognitiboan.

Irakasleei prestakuntza ematen aritzen zara. Zeri ematen diozu garrantzirik gehien prestakuntza horretan?

Garrantzitsuena irakasleek beraien esperimintatzea da, hots, jolasak egitea. Esperimintatu ondoren zertaz ari garen ikusten dute eta hori oso garrantzitsua da, gero hurrekin jolas horiek egin beharko dituztelako.

Horrez gain, esperientzia horien edukiak ezagutzea eta lantzen dugun kontzeptuekiko sentikorra izatea ere garrantzitsua da: lankidetzaren ideia, ikasleen artean interakzioa bultzatzaren ideia, ikuspuntu desberdinekiko errespetua, besteen egoera emozio-

nalarekin enpatia adierazteko gaitasuna, norberaren ikuspuntua ez dela bakarra jakitea, agresibitatea kontrolatzea...

Ideologikoki jolas kooperatiboekin lantzen diren kontzeptuekin konektatzea garrantzitsua da. Batzuetan, nahiz eta gutxitan izan, irakasle batzuk pentsatzen dute gizarte konpetitibo batean bizi garenez ikasleei lehiatzen erakutsi behar zaiela. Kooperatu-konpetitu polemikan sartu ga-

be, nik uste dut gizakiak taldean lan egiteko gaitasunari esker eboluzionatu duela. Haurrek kontestu eta egoera askotan gara ditzakete lehiatzeko gaitasunak eta hemen kooperatzen irakasten dugu. Hori sinesten ez duenak hobe du programa hauek martxan ez jartzea, kontraesanean eroriko baita; ezin da psikomotrizitate gelan jolas kooperatiboak egin eta gero Matematika edo Gaztelania irakasterakoan harreman konpetitiboak erakutsi. •

